MJESTO ODLIKOVANJA

(Ideja na razmišljanje)

I osim što nas, tradicionalna svećenička odlikovanja, insignije i titule, sve više dovode u sukob s duhom i osjećajima modernoga čovjeka — demokrate, barem u tom pogledu — a pomalo u sukob i s idejama evanđeoske jednostavnosti i prirodnosti, pa stoga, bez sumnje, ulaze u domenu onih materija, gdje je »aggiornamento« sigurno opravdan i poželjan, gube ona, sve više, i svoj historijski »raison« u kleru. Izaze iz uporabe i običaja i među samim svećenicima. Sve manje služe i svojoj izvornoj namjeni: da budu vanjska, društvena, socijalna, manifestacija solidariziranja Crkve sa svećeničkom krepošću i revnošću i, na taj način, jedno od psiholoških poticaja na rad i na egzemplaran svećenički život: pa makar i pod cijenu, i uz pretpostavku, da u većini nijesmo heroji od nesebičnosti, ni ljudi, koji se daju voditi samo od najčišćih, isključivo viših i nadnaravnih, pobuda.

Gotovo nitko od svećenika, pa ni od onih na višim crkvenim položajima — ni kod nas, ni drugdje po zapadnom svijetu — ni ne nosi više ni insignija, ni ljubičastih pojasa, obruba, šemizeta, osim, eventualno, u crkvi i pri posebnim svečanim zgodama. Svijet nas stoga, ni da hoće, ne može više po tome razlikovati ni distingvirati. Ni dosada se vjernici, pa ni inteligentniji i bistriji, nijesu lako snalazili u toj neprohodnoj šumi i labirintu od titula — svaki čas bi tkogod biskupa oslovio sa »velečasni«, a župnika sa »presvijetli«; netko bi i kapelana počastio papinskom titulom: »sveti oče« — sad će, kad smo ovako iznivelirani i neobilježeni, još teže. A mi svećenici znamo i bez toga, kakav tko od nas ima položaj: tko je stariji, zaslužniji, ugledniji, bolji.

To su danas činjenice. Ako iz njih izvučemo pouku, ako se taj proces logično produlji i završi, a pitanje reprezentacije u Crkvi ustali na jednom realnu niveau-u, crkveni će život tim samo dobiti.

Prvi ćemo se mi svećenici — da počnemo od onoga, što je u ovoj stvari najmanje načelno, ali zato najčešće aktualno — mnogo ležernije i neusiljenije osjećati pri našim svagdanjim međusvećeničkim susretima. Bit ćemo pošteđeni od mnoge nezgodne ili, u najmanju ruku, nelagodne situacije. Dosada bi se čovjek toliko puta našao u neprilici, koga da u društvenim konvencionalnostima preferira, komu da dade precedenciju, časnije mjesto: u crkvi, za stolom, u društvu. Mogao se je, kao ništa, zamjeriti ili na jednu ili na drugu stranu, povrijediti sujetu koga osjetljivog subrata. Nije uvijek lako bilo povući »potez«. Ovdje je viši titul, ondje viša služba; ovdje formalni autoritet, ondje moralni; ovdje mladi sadašnji, ondje stariji »bivši«; ovdje čast, ondje godine i sijede vlasi; ovdje pravo, ondje prirodni osjećaj. Malo je tko i poznavao sve ceremonijalne norme, kojima je to bilo regulirano u crkvenom pravu, ili barem po uzualnoj praksi. S redovnicima je u tom pogledu bilo lakše: oni su već »ex instituto« demokrate i republikanci; njih su od feudalnih infiltracija branili njihovi zavjeti i njihova profesija. Ali su zato, baš oni, praktično još više kompliciral problem. Gdje bi se god našli među svjetovnim klerom, valjalo je praviti iznimke i kompromise sa pravom: nitko nije imao srca, da starca-redovnika, ugled-

na i pobožna, stavi na zadnje mjesto, pa ni iza onih u »pojasima«, ali puno mlađih i neuglednijih. Ljudi su sebi pomagali, kako su znali: vješto i nevješto. Netko bi još i isplivao i »ispehlivanio«, a netko bi se i izgubio, pa samo bespomoćno pogledavao na nebesa i uzdisao od muke. Sve je na tom terenu bilo puno nejasnosti i improvizacija.

Posebno je stvar bila odiozna i zbog, često, i odviše subjektivnih, a uvijek relativnih, kriterija pri podjeljivanju tih osobnih časti: »personatus-a« Ni uz najbolju volju nije bilo moguće izbjeći »nepravdama« i »zapostavljanjima«, pa stoga, naravno, i prigovorima s partajičnosti, protekcionizma, klikarstva, animoznosti. Padale su sumnje i na odlikovane — da su ambiciozni, da se »dodvoravaju«, da »podmazuju« — a padale su i na one, koji su im davali odlikovanja: — da preferiraju miljenike, dvorjanike i »slugane« na račun ljudi od rada, kičme i karaktera.

I najdobronamjerniji, i najrazboritiji, crkveni poglavari našli bi se često na mukama zbog tih odlikovanja. Netko im je hvalio i predlagao na odlikovanje ovoga, netko onoga. Ili ih je valjalo sve od reda odlikovati — bilo je i takvih dijeceza — pa tim praktično i ubiti odlikovanjima svako značenje i smisao, ili je valjalo biti u tome škrt, gluh, »nesjetan«: riskirati, da na tebe pušu. A prav i pravedan opet nijesi bio. Nekoga bi nekada ipak odlikovao. A onda su se odmah postavljala pitanja i pravile paralele: »Zašto ovoga, a zašto ne onoga? Po čemu je on više zaslužan od drugih? Ili sve, ili nikoga!«

Uostalom, »zasluge« su, već po naravi stvari, vrlo delikatna materija: mnogo će toga u njoj uvijek biti relativno. Netko je graditelj i organizator, a netko revnitelj i pastoralac. Netko je zaslužniji po vanjskim uspjesima, netko po životu i savjesnosti. Nekoga više favorizira javno mnijenje, nekoga autoritativni faktori iz pozadine. Tko bi sada sve to do u dlaku izmjerio! A dogodi se, pa se netko nečim istakne, i dok je još mlad. Dadneš li mu odlikovanje, moraš ga, radi njega, dati i onima drugima, starijima, koji su inače, samo iz drugoga titula, vrijedni kao i on. A onda to ode i previše u širinu. Dođe dotle, da su oni bez distinkcija rjeđi od onih sa distinkcijama: izgledaju kao kažnjenici ili barem kao »raja« sa dna ljestvica. Ne dadneš li mu ga, zamjeraju ti njegovi prijatelji, štovatelji, župljani.

E, što je možda od svega najodioznije u čitavoj ovoj stvari, disproporcije su u njoj praktično neizbježive. I neuravnoteženost i nerazmjer između stvarnih, nutarnjih, i formalnih, vanjskih kvalifikacija među svećenicima. Na koga padne izbor, tko bude odlikovan, on je za čitav život ili, barem, kroz dugo vremena pred drugima. A tko ispadne iz kombinacije, ostaje, opet kroz dugo vremena ili zauvijek, u izvjesnom vidljivom zasjenku: među onima je iz drugoga reda. A razlika je u stvarnim kvalitetama između jednoga i drugoga možda minimalna. Ili je, u ponekim svećeničkim očima, ni nema. Gradualne nuance povlače za sobom trajne — a za nekoga i velike, — posljedice: barem obzirom na vanjsku čast, na prestiž pred crkvenom i vjerničkom javnošću. Slučaj se je ili »kapric« poigrao »sudbinama«.

Ne bi li — čovjeku pada na pamet — radi svega toga bilo potrebno ili makar zgodno potražiti neki novi sistem u zamjenu za tu, pomalo odioznu i anahronu, formu priznanja svećeničkim zasluga-

ma? Sistem objektivniji, realniji, pokretniji, manje distinktivan prema vani, bez posljedica, koje bi se predugo osjećale: više moralne, nego formalne naravi.

Zašto ne bismo manje dijelili insignija, odlikovanja i titule »semel pro semper«, a više davali priznanja i pohvala »ad hoc«: za svaku veću konkretnu zaslugu napose? Da li, na primjer, svećeniku, koji je, s puno truda i umješnosti, sagradio crkvu ili župski stan, s uspjehom organizirao jednu impozantnu vjersku manifestaciju, istakao se velikom pastoralnom ili ispovjedničkom revnošću, dogurao svećenički neporočan i do zlatne mise, podgojio iz svoje župe velik broj duhovnih zvanja, odlikovao se kao misionar, propovjednik, urednik, religiozni pisac, zadužio nečim osobitim Crkvu ili dijecezu, zašto, velim, takovu svećeniku ne bismo, mjesto odlikovanja, dali pismenu pohvalu — ako se radi o jubileju, čestitku — i otisnuli je u dijecezanskom listu, dali je u crkvi pročitati pred njegovim vjernicima, pa je, eventualno, i notificirali, člankom ili viješću, negdje u katoličkom ili svećeničkom časopisu? Odlikovanje bi tada bilo u svim očima i realno i motivirano; njegov bi titul bio konkretan i jasan; ne bi bilo ni predimenzioniranja ni generaliziranja ničijih vrlina; nikome drugome ne bi prejudiciralo. Ne bi ni među svećenike unosilo nikakvih — ni prevelikih, ni preupadnih, ni trajnih — razlika. Davalo bi čovjeku, koji bi ga dobio, moralni autoritet i moralnu satisfakciju, a bez puno reprezentativnih privilegija: napasti na taštinu i afektiranje; povoda animoznosti, zavisti, negodovanju, kritici. Pred svijetom svi bismo ipak ostajali uglavnom jednaki: samo svećenici i samo braća. Ukoliko bismo se razlikovali, razlikovali bismo se ne po titulama, nego po službama i funkcijama. I, »caeteris paribus«, po godinama i dobi.

Službe i funkcije morale bi biti glavni indikator svećeničke vrijednosti. Bolje bi i sposobnije svećenike — starije ili mlađe, svejedno — trebalo stavljati na više položaje i na odgovornija mjesta. To bi im bilo najljepše priznanje i odlikovanje. Priznanje oplemenjeno obavezama. Priznanje više na korist Crkvi, nego odlikovaniku. Dakako, i to bi trebalo raditi s mnogo elastičnosti i širine: prvotno prema višim interesima Crkve i duša. Samo dotle, dok su ti svećenici u kondiciji: dok viši obziri ne zatraže promjenu. Moralna bi im čast, koju su stekli svojim radom i zaslugama, i onako ostajala, i kad bi se povukli i pustili mjesto mlađemu. I pred Crkvom, a pogotovo pred Bogom.

Na koncu, zar to nije i bio početak svim častima i titulama u Crkvi? Sve su to na početku bile službe — časne i odgovorne službe — za one najbolje. Istom kasnije, kad je tih »najboljih« bilo više, nego što je bilo mjesta za njih — ili, kad je i previše njih sebe smatralo »najboljima« — uvela se praksa, da se titule i insignije neke službe podjeljuju i bez dužnosti i tereta, što ga je ona sobom nosila. Bio je to »expediens« za nuždu; izvlačenje iz neprilike; ventil za ljudske ambicije; koncesija klerikalnoj osjetljivosti i samodopadnosti.

Netko će možda repricirati na ovu ideju radikalnim zahtjevom: Pa zašto da uopće tražimo neke nove forme za priznanja svećeničkim zaslugama? Ne treba nam ih uopće. Sve je to ljudska taština i neuredno častohleplje i samoljublje. Radimo samo za Boga i za Božju plaću! Iz potpuno nadnaravnih pobuda.

Ja nijesam toga mišljenja. Bilo bi neprirodno. Ne možemo, dok imamo posla s ljudima, ignorirati zakone ljudske psihologije. Ni ondje, gdje ona, možda, nije savršena. Ljudi smo. A ljudska narav traži, očekuje, da se dobru oda počast. Otkako svijet postoji, društvo je honoriralo one, koji su bili za nj zaslužni: koje je smatralo nositeljima i slugama velikih ideala; gledalo je u njima dobrotvore; smatralo, da im duguje zahvalnost. I, tu im je zahvalnost i izricalo: u kojoj god formi; na koji god način. A nije to nikada bila samo satisfakcija čovjeku; uvijek je to bila i satisfakcija dobru. I, psihološki, poticaj na dobro. Ne samo kod »malih« ljudi, koji nikada — ni kad su dobri — na sebe posve ne zaboravljaju — a puno će nas uvijek biti takvih: i među apostolima, i među svećenicima, i među slugama oltara — nego i kod onih najidealnijih. I takvima je, Božjim, ljudima drago, kad vide, da nijesu u svojim idealima osamljeni: da se i drugi — a osobito oni pozvani i autoritativni — s njima identificiraju; da mogu računati na njihovo razumijevanje i pomoć. Uvijek je težak osjećaj neshvaćenosti, osamljenosti, izolacije. Mnoge i mnogo puta. Nije, sigurno, badava. Nije na štetu, ni njihovu ni njihove okoline.

I problem pohvala i odlikovanja jedan je od vječnih psiholoških i socijalnih problema. I u Crkvi. Treba mu tražiti rješenje. Po mogućnosti najbolje. Po mogućnosti najpraktičnije. Po mogućnosti najkršćanskije!

Dr Č. Č.

NIJE IM UZALUD PROPOVIJEDAO

Bile u jednom našem većem gradu korizmene konferencije: kroz tjedan dana. I ja sam ih slušao. Strani ih je jedan konferencijer držao. Solidno. U posve crkvenom i kršćanskom duhu. Na bazi Evanđelja. S mnogo duha i psihološke intuicije, pa i psihološke finoće. S puno erudicije i vješto probrana dokumentiranog materijala. S duboko humanom pointom. I s uvjerenjem je govorio. I originalno. I impresivno. Finim jezikom, dikcijom, stilom. Mislilac je i rođeni govornik: vidjelo se to odmah; već prvu večer. Pogodio je ton. Zna, kako treba govoriti današnjem gradskom čovjeku. Kao stvoren je za svoj posao.

Na juriš je osvojio publiku. Slušali su ga netremice: istegnutih vratova. Kroz svih sedam večeri ni cigla jedna osoba nije izišla iz crkve, dok ne bi svršio. Dolazili su i u sakristiju, da mu čestitaju. I mi smo svećenici, svi, bili zadovoljni i oduševljeni.

Mislio sam: to će biti senzacija u našemu gradu. Iza prve večeri bit će svaki dan u crkvi gužva.

A nije bilo gužve. Nije nijednu večer bilo »navale«. Nije bilo ni očekivanog porasta od večeri do večeri; pohod je bio ujednačen i konstantan: osrednji. Nije bilo osipanja, ali nije bilo ni primicanja. Mondeni svijet, koji je jedamput izgubio interes za religiozno, teško je dovesti natrag u crkvu, pa i ako mu nudiš dijalog pod najlojalnijim i najprivlačnijim uslovima; pa i ako ga pitaš duhovnim delikatesama. Gradske su mase — i one krštene — očito ostale ravnodušne i prema korizmi i prema temama sa afiša. Ne zanima ih problem religije. Ne žele suvišnih uznemiravanja. Ne žele ni senzacija te vrsti. Vole svoj »mir«.